

“Géén afval is nog altijd goedkoper dan verbranden”

Lage tarieven versus duurzaamheid

De overcapaciteit van de verbrandingsovens grijpt om zich heen. Tarieven voor het verbranden van huishoudelijk afval maakten reeds een vrije val. Wellicht volgt het bedrijfsafval. Belemmeren deze lage tarieven duurzaamheid? Bedrijven blijken de milieugevolgen te vrezen, maar bij anderen. Zelf doen ze juist méér aan duurzaamheid.

Vol inzetten op marktwerking, zo luidde één van de LAP1-doelen van begin deze eeuw. De grenzen gingen open en verbranders kregen vrij baan. De keerzijde van dat beleid wordt nu zichtbaar. Dankzij enthousiaste verbranders, die met verve aan het bouwen sloegen, ontstond afgelopen jaar een overcapaciteit. Logisch gevolg, en les één binnen de marktwerking: kelderende prijzen. Sommige aanbestedingen lagen ver onder het gemiddelde verwijderingsstarief. Zo ging de aanbesteding van regio Utrecht de deur uit voor 49 euro per ton. Een koopje. Prettig voor de portemonnee van burgers en bedrijven, maar zit het duurzaamheidsdoelen in de weg? Brengen de lage tarieven de Ladder van Lansink aan het wankelen? Het definitieve antwoord is nog moeilijk te geven. Op de onderste tree, namelijk het storten, heeft de overcapaciteit in ieder geval een gunstig milieueffect. De hoeveelheid te storten brandbaar afval nam in 2009 sterk af. Sinds september 2008 was er immers geen vollast meer voor brandbaar afval. Minder storten dus, maar wordt er meer verbrand dan nodig is, zoals een brede coalitie van recycelaars, waaronder de Branchevereniging Recycling Breken en Sorteren (BRBS) en de Federatie Nederlandse Oudpapier Industrie (FNOI), vorig jaar stelden in een brandbrief aan de ministeries van milieu en economie? De rekenmodellen van Elbert Dijkgraaf, hoogleraar bij de capaciteitsgroep Algemene Economie van de Erasmus School of Economics, vertellen van wel. Hij zag de vrije tarievenval begin deze eeuw reeds

aankomen, toen hij voor Vrom de gevolgen van het openen van de landsgrenzen doorrekende. “Onze voorspelling is uitgekomen. De crisis heeft de overcapaciteit versterkt, maar ook zonder crisis waren de prijzen fors gedaald. Dat heeft onherroepelijk negatieve gevolgen voor preventie en hergebruik. Investeren in duurzaamheid hangt immers mede af van de kosten. Bedrijven en overheden hebben nu de keuze: makkelijk en goedkoop of ingewikkeld en duur. Dure, ingewikkelde recyclingopties zullen als eerste sneuvelen.” Volgens Dijkgraaf staan de doelstellingen in LAP2 momenteel onder zware druk. “Extra beleid is nodig om de doelen voor elkaar te krijgen. Om de financiële prikkel terug te brengen, pleitte ik destijds al voor een verbrandingsbelasting.”

Op de rand

Ook Gerard van Gorkum, directeur van afvalenergiecentrale ARN, maakt zich ernstig zorgen. Het stoort hem dat sommige verbranders inschrijven onder de kostprijs. “Daarmee leggen ze een bom onder het Nederlandse verwijderingsbeleid. Net als bij de financiële sector en de energievoorziening blijkt het een illusie dat de markt zijn werk doet. Een aantal bedrijven ligt op ramkoers, en trekt in hun slipstream de rest mee.” Van Gorkum vreest dat duurzaamheid kind van de rekening wordt van de tarievenoorlog. “Het verlies aan inkomsten moet ergens worden gecompenseerd. Het gaat bijvoorbeeld ten koste van onderhoud, wat

tot slechtere bedrijfsprestaties leidt, ook op milieugebied. Het zorgt voor meer storingen, meer tussentijdse overschrijdingen. Av's die eerst ruim binnen de milieunormen werkten, gaan wellicht noodgedwongen op de grens balanceren.” De nieuwe installaties worden volgens Van Gorkum sowieso al meer op de rand van de wet gebouwd. “Daarom kunnen ze ook scherpere prijzen bieden. Onze aandeelhouders, de gemeenten, wilden begin deze eeuw bij onze verbouwing dat ARN ruim binnen de wet bleef. Met de huidige prijzenslag moeten we voorkomen dat installaties zoals het onze, met een ISO 14001-certificaat, het afleggen tegen installaties met slechtere emissies. Dan is duurzaamheid de dupe. Ik vind dat de overheid bescherming moet bieden aan de duurzame afvalenergiecentrales, die veelal overheidsgedomineerd zijn.” Van Gorkum benadrukt dat ARN en haar aandeelhouders blijven kiezen voor duurzaamheid. “Nu is het zo dat de *freeriders* - de gemeenten die niet zelf hebben geïnvesteerd in duurzaamheid - het goedkoopste uit zijn. Een omgekeerde wereld, omdat juist gemeenten die dat wel doen, beloond zouden moeten worden.” Niet alleen de prijzen voor huishoudelijk afval, ook die voor brandbaar bedrijfsafval staan volgens Van Gorkum sterk onder druk. “Bedrijven zoeken het laagste en goedkoopste punt. Ze zijn daarvoor graag bereid verder te rijden. Bedrijfsafval wordt straks over grotere afstanden naar de nieuwe installaties gereden, terwijl een meer duurzaam alternatief om de hoek ligt. Meer transport is geen duurzame afvalverwerking.” Niet elke afvalstroom wordt door de lagere tarieven geraakt. Op de glas- en metaalrecycling krijgen de gedaalde verbrandingsprijzen in ieder geval weinig vat. Van Gorkum ziet vooral gevolgen bij het gemengd bedrijfsafval en het bouw- en sloopafval. “Zo'n tachtig procent van de uitgaven van slopers

Gemeenten die hebben geïnvesteerd in duurzaam afvalbeheer zouden hier nu niet voor beloond worden.

bestaat uit afvalkosten. Zij kijken minder naar milieu en willen zo scherp mogelijk op sloopprojecten inschrijven.”

Hard getroffen

Het lijkt erop dat overheden ongevoeliger zijn voor de veranderende marktomstandigheden. Aandacht voor recycling is voor hen meer politiek gedreven en minder economisch. “Bedrijven zijn veel rigouzeuzer dan overheden. Is de verwerking elders goedkoper, dan schakelen ze morgen over”, stelt Laurens Groen, directeur van Milgro Afvalmanagement, een adviesbureau dat het afvalmanagement van bedrijven overneemt. “Met name de bouw- en sloopsector, die momenteel door de crisis hard wordt getroffen, gooit - vaak op advies van afvalbedrijven - alles weer bij elkaar. Dat is financieel aantrekkelijk in een tijd dat ze moeten zien te overleven.” Groen gaat niet mee met dit kortetermijndenken. Hij blijft inzetten op preventie. “Wij realiseren jaarlijks gemiddeld tien procent minder afval. Geen afval is nog altijd goedkoper dan verbranden. De winst zit in de kosten, niet in de tarieven. Je moet als bedrijf afval niet normaal vinden.”

Opvallend is dat Groen de tarievenoorlog juist toejuicht. Niet alleen vanwege de lagere prijzen, ook duurzaamheid erbij is gebaat, stelt hij. “Op de langere termijn zijn dit de juiste tarieven. De winsten op verbranden lagen onnatuurlijk hoog, vandaar de vele nieuwe initiatieven. Het was een ongezonde markt, waar ik me vaak over verbaasde. De lage prijzen reduceren het verdienmodel van de verbranders. Dat is goed voor duurzaamheid, omdat het verbranden minder aantrekkelijk maakt.” Uiteindelijk zal de schaarste aan grondstoffen overwinnen, verwacht Groen. “Die kwestie is niet geholpen met verbranden. Hoe meer we verbranden, des te meer schaarste. De overheid geeft nu subsidie voor het verbranden van houtafval. Daar moet ze onmiddellijk mee stoppen.”

Dat ARN en Milgro geen onduurzame consequenties trekken, is een reactie die meer wordt gehoord. Bedrijven geven aan dat anderen overstag gaan, maar zelf blijven ze volop kiezen voor duurzaamheid. Dat stelt ook Andrea van de Graaf, Manager Duurzaamheid van De Meerlanden. Vorig jaar kwam De Meerlanden bij de jaarlijkse benchmark als meest duurzaam afvalbedrijf uit de bus. En als het aan Van de Graaf ligt, staan ze dit jaar weer bovenaan. “Wij zijn geen prijsvechter, maar gaan voor optimale recycling. Niet de goedkoopste oplossing, wel de duurzaamste. Zo investeren we momenteel in de bouw van een nieuwe gft-vergister.” Van de Graaf vindt de prijzenoorlog zorgwekkend, ook voor duurzaamheid. “Er zijn gemeenten die hun gft-afval niet meer scheiden en rechtstreeks naar een avi brengen. Dat is verkeerd. Onze aandeelhouders, de gemeenten, stellen: we gaan niet minder scheiden en meer verbranden om op korte termijn winst te behalen. Integendeel zelfs. We starten juist een campagne om afvalscheiding te bevorderen. Vorig jaar zijn we overgestapt naar een betere scheidingsinstallatie voor grofvuil. Met Vliko hebben we afspraken gemaakt om een hoog scheidingsrendement te halen. We halen nu ruim

zeventig procent. Ongeveer dertig procent gaat naar de verbrander. En dat doet Vliko nog steeds, zo is ons onlangs verzekerd.” Ook recyclingbedrijf Sortiva gaat voor duurzaam. Milieuminister Cramer opent in Alkmaar binnenkort de nieuwe, volledig mechanische afvalsorteerinstallatie, uitgelegd voor brandbaar bedrijfsafval, grof huishoudelijk afval en bouw- en sloopafval. Adjunct-directeur Sjaak Vlaar: “Momenteel wordt bij ons de helft van het aangeboden afval hergebruikt, de andere helft gaat naar de ovens. Straks gaat nog maar dertig procent naar de verbrander.” En dat in de tijd dat meerdere sorteerinstallaties stilstaan. Vlaar erkent dat de lagere poorttarieven het er niet makkelijker op maken. “De input van gemeenten, die zelf aandeelhouder zijn van Sortiva, is gegarandeerd. Maar van bedrijven kan een tekort ontstaan, zeker het bouw- en sloopafval dat door de crisis minder vrijkomt.” Vlaar vreest dat dit ten koste gaat van duurzaamheid, doordat partijen hun afval simpelweg shredderen en naar de verbranding brengen. “Dat gaat gebeuren, tenzij verbranders aan de poort streng controleren. Ze moeten goed opletten bij de acceptatie.”

Geen vat

Bij Twence in Hengelo klinkt hetzelfde duurzame geluid. “We nemen juist meer duurzame initiatieven”, vertelt Paul Horsthuis, directiesecretaris van Twence. Hij doet op de hogere energierendementen van de verbrandingsinstallaties mede door de aanstaande levering van warmte aan AkzoNobel en de stadsverwarming van Enschede en de sorteerinstallatie voor bouw- en sloopafval. “Onze derde afvalverbrandingslijn is één van de installaties die in aanmerking komt voor de R1-status”, zegt hij trots. Dit wordt bekrachtigd met de eerste wijziging van het nieuwe LAP. Kortom: op de Twence-duurzaamheid krijgen de lage tarieven geen vat. “Wij wentelen niet af, en onze gemeenten ook niet. Afgelopen jaar wonnen wij de aanbesteding van de gezamenlijke gemeenten Delft, Leidschendam-Voorburg, Pijnacker-Nootdorp, Midden-Delfland, Schiedam en Vlaardingen mede dankzij het hoge energierendement van onze centrale”, aldus Horsthuis. ●

Addo van der Eijk